

ÖZEL HUKUK

TÜRK MEDENİ KANUNUNDA MİRAS HUKUKUNUN ESASLARI

(III)

Prof. Dr. Şakir BERKİ
A. Ü. Hukuk Fakültesi

Tereke 532 inci maddedeki esaslara göre mühürlenir.

Sulh hâkimi terekeyi 533 üncü madde veçhile doğrudan doğruya idare eder. Müris vasiyeti tenfiz memuru tâyin etmiş ise, vasiyet edilen malları bu memur idare eder, Md. 498.

I — Madde : 534 (Mirasçılarının meçhul olması) :

Bu halde sulh mahkemesi üç aylık bir ilân yapar; bu müddet içinde müracaat olunmazsa miras Hazineye geçer. Miras sebebiyle istihkak dâvâsı hakkı mahfuzdur. Hazine, mirasçılar zuhur edince terekeden elde ettiği intifa tutarını ve sarf etmiş olsa bile, tereke gelirini iade etmekle mükelleftir. Akisi hal haksız iktisap teşkil ederdi. Kazara hasar ve zarardan mes'ul olmaz. Emvalin nef'ini de hak sahibine vermekle mükelleftir : Koyunlar kuzulamış ise, kuzuları da terke mecburdur; ancak bakım masraflarını mahsuba hakkı vardır.

Her vasiyetname, butlanla malûl olsa bile, vasiyeti muhafaza eden memur veya vasiyet eline geçmiş olan kimse tarafından sulh mahkemesine verilecektir. Kanunda tevdi için müddet yoktur; ilân müddeti olan üç aylık müddet nazara alınmak lazımdır. Mahkeme vasiyetnameyi, aldığı günden itibaren bir ay içinde açar, mâlum olan mirasçılar dâvet olunur. Vasiyetle alâkalı olanlara masrafı terekeye âit olmak üzere kendilerine ait olan kısmın sureti verilir. Haklarına itiraz edilmemiş olan musalehlere istekleri üzerine ve-

raset vesikası verilir. Fakat bu vesikanın verilmesi butlan, tenkis, miras sebebiyle istihkak davası açılmasına engel değildir.

II — Madde 539 (Mirası İktisab) :

Miras açılınca mirasçılar birden fazla ise, kanunî ve mansup olsun, mirasın tamamına, yani terekenin aktif ve passifinin hepsine iştirâk halinde mâlik olmak üzere sahip olurlar.

Mirasçılar, müteveffanın borçlarından müteselsilen ve şahsen, yani kendi mamelekleriyle mes'ul olurlar. Bu kaidenin istisnaları, defter mucibince mirasın kabulü ile, resmî tasfiyede görülecektir.

İntifa hakkı sahibi mirasçılarının hakları mürisin alacaklılarının haklarından sonra ödenir¹. Md: 540. Bu hükümden de anlaşılır ki, intifa hakkı sahibi kimseler de mirasçıdır; alelâde alacaklı değildirler; aksi takdirde bu hükmün kanunda yer almasına lüzum olmazdı².

Lehine muayyen mal vasiyeti yapılan şahıs, vasiyeti tenfiz memuru varsa ondan, yoksa, kanunî ve mansup mirasçılardan vasiyetin tenfizini ister. Açılacak dâva ya vasiyet konusuna istihkak, ve ya vasiyet, bir şey yapmaktan ibaret ise, onun yerine getirilmesi ve getirilmemesi halinde tazminat davasından ibarettir. Vasiyet konusu mürisin ölüm sigortası ise dava mirasçılara değil, sigorta edene açılır.

Vasiyet tenfiz edilmeden mürisin şahsî alacaklıları tatmin edilir. Mirası bilâkaydüşart kabul eden mirasçının şahsî alacaklıları da mürisin alacaklıları gibi musaleyhden evvel tatmin edilir. Vasiyetin tenfizi sırasında mevcut ve mâlum olmayan alacaklar sâbit olursa, tenfiz edilen vasiyet konuları mütenasiben geri istenebilir³. Ancak musaleyhler istirdat dâvası anında vasiyet edilen şeyden ellerinde kalanla ilzam olunurlar. Lâkin suiniyetli musaleyh bu esastan faydalanamaz.

¹ Sair mirasçılarının, yani rakabe mirasçılarının haklarında da keyfiyet aynı olduğu halde kanunun yukarıdaki hükme yer vermiş olmasının manasını anlamak bizce güçtür. Filhakika taksim sâfi tereke üzerinden olur. Alacaklar ödenmeden hiç bir mirasçı taksimin icrasını isteyemez.

² Doktrin ve İctihad intifa hakkı sahibi mirasçıyı, mirasçı addetmemekte ise de, bazı müelliflerle birlikte (Ali Himmet Berki, Miras ve Tatbikat, Ankara, 1966, sah : 271) biz aksi kanaatteyiz. Şakir Berki «Miras Hukuku», Ankara, 1975, sah : 168.

³ Davayı açacak olanlar alacaklılardır.

III — Madde : 545 - 558 (Mirasın reddi) :

Mirasdan feragat, miras açılmadan evvel söz konusu olduğu halde, red, miras hakkı doğduktan sonra mevzu bahis olduğundan, makuldür. Bundan başka, ivazlı red olmayacağı halde, ivazlı feragat mümkündür. Red, hükmi ve hakiki olmak üzere iki çeşittir :

I — Hükmi red : Md. 545/2 : Miras açıldığı anda terekenin borca batık olduğu sâbit veya şâyi ise, miras kanunen, yani mirasçılarının red beyanına lüzum olmaksızın red edilmiş olur. Fakat mirasçılar dilerse, hepsi veya yalnız biri mirası bu haliyle kabul edebilirler. Bu halde kabul edenler hakkında kanunî red söz konusu olmaz.

II — Hakiki red : Tereke hiç borçlu olmasa bile her hangi bir mirasçı, sâiki ne olursa olsun, mirası red etmekte serbesttir. Kanunî mirasçı için red müddeti, miras açıldıktan, mansup mirasçı için ise, mirasçı nasbını ihtiva eden tasarruf kendisine bildirildikten sonra üç aydır¹. Red beyanı tahriri veya sözlü olarak sulh mahkemesine yapılır. Mirası red hakkından evvelce yani mûris ölmeden feragat edilemez.

Müddet geçtikten sonra veya bilmeden terekede temlikî tasarrufda bulunmak veya tereke malını zimmete geçirmek veya saklamak red hakkını kaldırır. Yani bu halde bu hareketleri yapmış olan mirasçı, mirası bilâkaydû şart kabul etmiş sayılır.

Red şartsız ve kayıtsız olacaktır. Mirasın bir kısmını red ediyorum, veya diğer mirasçılar red ederse ben de red ederim ilh. gibi beyanlarla miras red edilmiş olmaz. Bu kabil beyanlar mevcut iken red müddeti geçmiş olsa, artık miras red edilemez.

Red hakkı, müddet geçmeden evvel redde hakkı olan mirasçı ölse bu hak bunun mirascısına geçer.

Red eden kanunî mirascının miras hakkı kendisiyle birlikte mirasçı olanlara geçer; bu hak mûris tarafından vasiyetle veya mûrisle yapılan bir anlaşma ile dahi kaldırılamaz. Bu, red ile mirasdan feragat arasındaki farkın bir neticesidir. Zira miras açıl-

¹ Terekenin vaziyetinin öğrenilmesi için defter tutulmuş ise, red müddeti kanunî ve mansup mirasçılar için defter tutmanın neticesinin mirasçılara tebliği tarihinden itibaren başlar. Md: 547. Muhik sebep mevcut ise, sulh mahkemesi müddet geçmesine rağmen müddeti uzatabileceği gibi, yeni bir müddet de verebilir. Verilecek yeni müddetin 3 aydan fazla olmaması gerekir. Fakat tereke girift ve dağılık olduğu halde tekrar uzatmak da mümkündür.

madan evvel mirası red ve binnetice reddedenin miras payının tasarruf nisabına dahil edilmesi söz konusu olmaz. Red edenin payı, furuuna intikal edemez. Mansup mirasçı red etmiş ise, mirasçı nasbına dair olan tasarrufda ikame yoksa, red edenin payı kanunî mirasçılara intikal eder.

En yakın kanunî mirasçıların hepsi mirası red ederse, mahkeme, hayatta kalan eşe tebliğde bulunur. Eş, tebliğden itibaren, mirası bilâkaydüşart kabul ettiğini beyan etmelidir. Kanun bir ay içinde kabul olunabilir dediğine göre, zımnî kabul de câizdir. Esasen kanunda sarîh olarak kabulden de bahis yoktur. Meselâ eş, bu tebliğden itibaren tereke mallarında tasarrufa başlarsa hal böyledir. Lâkin bir ay geçtikten sonra vâki zımnî kabul hükümsüzdür.

Red, red edenin alacaklılarını izar kasdiyle yapılmış ise, alacaklılar veya iflâs masası, kendilerine red eden mirasçı tarafından teminat verilmedikçe, reddi öğrendikleri tarihten itibaren 3 ay içinde reddin iptali davası açabilirler. Dava kazanılırsa, miras resmen tasfiye edilir.

Red halinde, tereke mevcut borca yetmezse, red eden mirasçıya iadeye tâbi bir şey verilmiş ise, buna karşı iade konusunun istirdadı için dava ikame olunabilir. Hüsnüniyet sahibi olanlar ancak istirdat anında ellerinde mevcut olanı iade ederler.

IV — Defter Tutma ve Neticeleri (Md. 559 - 571) :

Red hakkına sahip olan kanunî veya mansup mirasçı, bilâkaydüşart kabul niyetinde olmaz ve red edip etmemeyi de defterdeki vaziyete göre düşünmeyi arzu eder ve red etmeyip deftere göre mirası kabul edebilir. Defter tutma talebi red için kabul edilmiş olan müddetin başlamasından itibaren 1 ay içinde yapılmalıdır. Sulh hâkimi defter tutma isteği üzerine gerekli muameleleri yapar. Resmî kayıtlardan belli olan alacak ve borçlar mahkemece re'sen deftere kaydedilir.

Defter tutma sırasında terekede temlikî tasarrufda bulunulamaz; Gecikmesinde tereke için zarar olan hallerde idarî tasarruflar câizdir. Defter tutma muamelesi bitmeden tereke borçları hakkında icraya başvurulamaz, ve tereke ile alâkalı davalar durdurulur ve yeni dava açılmaz².

¹ Bu muameleler Medenî Kanununun 560 ve 561 inci maddelerinde yazılıdır.

² T.M.K. Md. 564, 565.

Defter tutma muamelesi bittikten sonra mirascıların mirası, tutulan deftere göre bir ay içinde kabul edip etmeyecekleri sorulur. Bu müddeti sulh hâkimi bir ayı geçmemek üzere uzatabilir, veya müddet bitmiş ise, ancak bir aylık yeni müddet daha verebilir. Fakat mutlaka bir aylık müddet vermeye mecbur değildir. Bu müddet içinde mirascılar mirası red eder, yahut deftere göre kabul eder, veya mirası bilakaydüşart kabul eyer veya resmî tasfiye talebinde bulunabilir. Sükût, deftere göre kabul mânasına gelir. Deftere göre kabul halinde, alacaklının mirascıyı takib edebilmesi için alacağını deftere kayd ettirmiş olması lâzımdır. Deftere göre kabulde mirascının borçlardan hudutsuz mes'uliyeti kalkar, lâkin şahsî mes'uliyeti devam eder. Zira deftere yazılı alacaklar defter mucibince ele geçen aktiften fazla olsa bile, yani terekenin passifi aktifinden fazla olduğu takdirde, mirası deftere göre kabul eden mirascı ektiften fazla alacakları kendi şahsî mamelekenden de ödemeye mecbur olur. Md. 568.

Mücbir sebep yüzünden alacağını deftere kayd ettirmemiş olan veya kayıt beyanında bulunup da alacağı deftere her nasılsa geçirilmemiş bulunan alacaklılar mirascıyı ancak terekeden eline geçen meblâğ nisbetinde takib edebilirler.

Kefalet veya rehin ile temin edilmiş olan alacaklar deftere kayıt edilmemiş olsa bile teminatdan istifa olunabilir. Merhun yetişmediği takdirde, alacaklının bakiyeyi mirascıdan isteyebilmesi için, alacağın deftere kayd ettirilmiş olması şarttır. Ettirilmemiş ise, ancak alacaklı, yukarıda kayd edilen şartlar gereğince, mirascıyı mirasdan eline geçen nisbet dahilinde takib edebilir. Kefaletle temin edilmiş olan alacaklılara karşı mirascının mes'uliyeti iflâs usulüne göre düşecek olan nisbet dahilindedir. Md. 570.

V — Madde : 571 (Hazinenin mes'uliyeti) :

Hazinenin borçlardan mes'uliyetini iki bakımdan incelemek bizce zaruridir :

1) Kanunî mirascı sıfatı ile hazine şahsen mes'ul olmayıp, ancak terekeden eline geçenle mes'uldür¹.

¹ Makul olan esas da budur. İslâm hukukunda da keyfiyet böyledir. Her ne kadar M. Kanunda sair mirascılar sınırsız mes'uliyete tâbi tutulmuş iseler de, mirası red ve hele hükmi red müesseseleriyle bu mes'uliyet esasının ciddiyeti ortadan kaldırılmıştır. İslam hukukunun mahdut, yani şahsî olmayan ve Hazine ile bütün mirascılar hakkında kabul edilmiş bulunan mes'uliyet kaidesi Medeni kanunda da kabul edilmeli idi.

2) Devlet mansup mirasçı sıfatıyla taksime iştirak ettiği takdirde onun hakkında da mes'uliyetin sair mirasçılarda olduğu gibi hudutsuz ve şahsî olması lâzımdır. Bu mes'uliyetten kurtulabilmesi için mirası red etmekten başka çare yoktur. Filhakika, 571 inci madde hükmü, Devletin terekeye sahipsiz mala el koyması haline münhasırdır. Çünkü maddede «Hazineye intikal eden miras» ibaresi mevcut olmakla, hükmün yukarda beyan edildiği gibi olduğu teyid edilmiştir¹. İslâm hukukunda ise Devlet ancak hiç mirasçı yoksa terekeye sahipsiz mal olarak el koyar. Hayatta kalan karı veya kocayla içtima da edebilir². Bu halde hakiki manâda mirasçı gibi telekki olunabilir.

VI — Madde : 572 - 576 : (Resmî tasfiye) :

Kanunî ve mansup her mirasçı mirası redde veya defter tutmaya göre kabul etmeye mecbur olmayıp ,resmî tasfiye isteyebilir³. Bu takdirde tereke borçlarından mes'uliyet yoktur. Md. 572/2.

574 ve 575 inci maddelere göre yapılacak tasfiye sonunda, tereke aktifinden bakiye varsa, mirasçılara payları nisbetinde taksim olunur. Mevcudu borçlarından az olan terekenin resmî tasfiyesi, iflâs kaidelerine göre yapılır.

VII — Md. 577 - 580 : (Miras sebebiyle istihkak davası) :

1. Davanın mahiyeti :

Terekeye veya bir kısmına kanunî veya mansup mirasçı sıfatıyla el koyanlara karşı, mirasda üstün hakkı olduğunu iddia edenler tarafından açılan dâvadır. Terekeye âit bir malı çalana, veya tereke malına kiracı yahut âriyet alan sıfatıyla zilyed bulunanlara

¹Burada bilvesiyle devletin mirasçılığının kaideten mahlûl terekeye zilyedlikten ibaret olduğunu işaretleyelim. M. Kanununun 641 inci maddesi, sahipsiz malların Devlete aidiyetine dâir olduğundan Hazinenin sahipsiz terekeye mirasçılığı da bu madde hükmü ile muvazene halindedir. Hazine yalnız intifa mirasına sahip olan büyük ana babaların ana babaları veya bunların kardeşleriyle içtima ettiği zaman da hal böyledir. Zira terekenin rakâbesine malik hiç mirasçı yoktur.

²Ali Himmet Berki, Miras ve Tatbikat, 3. Bası, sah:

³Mirasçılardan bir kısmı tasfiye, bir kısmı deftere göre kabul, diğer kısmı da bilâkaydî şart kabulü arzu ettikleri takdirde, resmî tasfiye talebi kabul edilmez. Bilâkaydüşart kabul müteber olur : Ali Himmet Berki, «Miras ve Tatbikat», Ankara, 1968, Üçüncü Baskı. Sah. (264). Bir kısmı tasfiye, diğerleri deftere göre kbul isterse tasfiye isteği nazara alınır.

karşı miras sebebiyle istihkak davası değil, alelâde istihkak veya istirdat davası açılır. 577 inci madde «Râcih bir hakka» yani verasetde daha rüçhanlı ve önde gelen miras hakkına malik olmakdan bahsettiğine göre, miras sebebiyle istihkak dâvasında dâvalının terekeye veya bir kısmına ancak mirascı sıfatıyla el koymuş olması lâzımdır. Bazı doktrin ve hatta içtihad aksi istikametde ise de, kayd olunan sebebden dolayı bu fikirdeyiz. (Temyiz Mahkemesinin eski içtihadı kayd ettiğimiz gibi idi).

Keyfiyetin iyi anlaşılması için bir kaç misal gereklidir : Mürisin fûrû varken, ana babasının bunu ketmederek tereke mallarına ikinci derece mirascısı sıfatıyla sahip olmaları; bir şahsın sahte evlâdlık muamelesiyle mürisin fûruu ile birlikte mirasdan pay alması, yahut mürisin müstakilen mirascısı olması hallerinde keyfiyet böyledir : Birinci halde fûrû râcih hakka sahip mirascı olarak nine ve dedesine, yani mürisin ana babasına; ikinci halde sahte evlâdlıkla içtima eden fûruu, sahte evlâtlığa; üçüncü halde, mürisin ana babası, sahte evlâtlığa miras sebebiyle istihkak davası açacaktır. Misaller çoğaltılabilir.

Dava kazanıldığı zaman, davalı, zilyedliğin iadesi esaslarına göre iadeyle mükellef olur. Menkul ve gayrimenkullerde iktisabi mürurzaman dermeyan ederek bunları temellük etmek hakkına da sahip değildir.

Kanun, istihkak davasında 1, 10 ve 30 senelik zamanaşımı kabul etmektedir. 1 senelik mürurzaman özel, 10 senelik ise genel mürurzaman olup, hüsnüniyetli zilyede karşı açılacak davalarda söz konusudur. Bir yıllık zaman aşımı (özel mürurzaman), davacının hakkının râcih olduğuna ve dâvalının tereke mallarına zilyed bulunduğu vâkif olduğu tarihten başlar. Zira başka türlü davâ açmak imkân dahilinde olmaz. Binnetice hangi husus daha sonra öğrenilirse, bir yıllık zamanaşımı o andan itibaren ceryana başlar. 10 yıllık zamanaşımı, kanunî mirascı davâ açacaksa, mirasın açıldığı, mansup mirascılık iddiasıyla davâ ikame olunacaksa, mirascı nasbını tazammun eden vasiyetnamenin açıldığı tarihten itibaren ceryana başlar. Bu mürurzaman genel mürurzaman olduğundan, râcih hakka ve zilyede 10 yılın bitmesine 10 gün kalarak vâkif olunsa, artık bir yıllık zamanaşımından faydalanılamaz, dâvanın 10 gün içinde açılması lâzımdır.

Kanun, zilyed suiniyetli olduğu zaman, suiniyeti himaye etmemek için 10 senelik genel mürurzamanı 30 seneye çıkarmıştır.

Binaenaleyh, suiniyetli davâliya karşı 1 yıllık zamanaşımının yokluğundan bahsedilemez¹.

2. Madde : 580 (Muayyen mal vasiyeti musaleyhinin istihkak davası) :

Muayyen mal vasiyeti musaleyhi mirasçı olmadığından vasiyetden haberdar edildiği günden itibaren ve ihbar zamanında henüz tenfizi muaccel olmayan vasiyetlerde tenfiz zamanının gelmesinden itibaren 10 sene içinde davâ açabilir. Davâ, ya vasiyet tenfiz memuruna, bu tâyin edilmemiş ise, kanunî veya mansup mirasçılara veya her ikisine birden ikame edilir. Davâ, davâcı tarafından bizzat veya kanunî veya akdi mümessili (vekil) tarafından açılır.

Muayyen mal vasiyeti musaleyhi, mirasçı olmadığından ve 1 ve 30 yıllık zamanaşımları mirasçıların açacakları istihkak davasına âit olduğundan muayyen mal vasiyeti musaleyhinin açacağı davâda kıyas yoluyla dahi tatbik olunamaz.

Ş. 6 — TAKSİM :

I — Terekenin taksimden evvelki hali (Md. 581 - 585) :

Md : 581 (Miras şirketi) :

Mirasçılar iki veya ziyade ise, taksime kadar tereke malları üzerinde iştirâk halinde mülkiyet cereyan eder. Mukavelede idare için esaslar kabul edilmiş ise, mirasçılar idare eder; aksi halde hâkim miras şirketine mümessil tâyin eder, iştirâk, mukavele ile² veya kanunen (cenin mevcudiyeti) yahut 583. maddenin son fıkrası hükmü gereğince taksim mahkeme kararı ile geciktirilmesiyle devam eder. Bu haller yoksa, her mirasçının tek başına taksim talep edip iştirak halindeki mülkiyeti, ferdî mülkiyete çevirmeye hakkı vardır.

¹ İsviçre ve Türk İçtihadı ittifaka yakın bir çoğunlukla aksi görüş ve tatbikatda ise de buna katılmamız imkânsızdır. Gerekçe ve fazla bilgi için : Şakir Berki, «Miras Hukuku», 1975. 2 nci Baskı, Ankara sah: 167, 168.

² Taksimi bütün mirasçılarının iradesi ile geciktiren ve şuyun idamesi mukavelesi denilen mukaveleli sözleşmenin sözlü olması da mümkündür. Zira kanunda özel bir şekil derpiş edilmemiştir ve taksim icrası ile ilgili değildir.

II — Md. 582 (mirasçılardan borçlardan mes'uliyeti) :

Kaide hudutsuz, şahsî ve müteselsil mes'uliyettir. Binnetice alacaklılar alacağın bütünü için yalnız bir mirasçıyı takip edebilecekleri gibi, müsavi veya gayri müsavi alacak miktarı için bütün mirasçılarını da takip edebilirler¹. Mirasçılardan yekdiğerine rücu hakkı mahfuzdur.

Hudutsuz mes'uliyetin istisnaları, Hazine'nin kanunî mirasçılığı ile (Md. 571), mirasın defter tutma mucibince kabulünde (Md. 568) ve mes'uliyetin tamamen kalkması resmî tasfiyede (Md. 572/2) görülmektedir.

İntifa hakkı sahibi mirasçılardan da aynen rakabe mirasçıları gibi borçlardan mesul olmaları lâzımdır. Çünkü mirasçılardır ve kanunda borçlardan muaf oldukları zımnen bile belirtilmiş değildir².

III — Md : 583 - 585 (Taksim dâvası) :

Şuyuun idamesi mukavelesi müddeti dolmadıkça, yahut kanunen taksimin geciktirilmesi (Md. 584) sebebi bulunmadıkça, her mirasçı, münferiden taksim talep edebilir. Taksim davası için zamanaşımı yoktur. Mamafih, taksiminden tereke için zarar olan hallerde taksim talep edilmiş olsa bile, mahkeme bazı malların taksimini geciktirebilir : Mirasçılar arasında cenin varsa, taksim çocuğun doğmasına talik edilir. Ancak bizce, çocuğun ölü doğması tevşik olunabilirse, taksimin tehirine lüzum olmadığı gibi, ikiz veya üçünz ihtimali bulunmayan hallerde de taksimi tehire lüzum yoktur; doğacak çocuğun hissesi muhafaza edilir ve diğerk birinci derece mirasçılarını ile, ananın payı verilir. Zira bu halde taksimi tehire lüzum yoktur. Çocuk ölü doğarsa, ayrılan hissesi diğerk mirasçılara hisseleri nisbetinde taksim edilir. Ana doğum sırasında ölse, taksime tesir etmez; çünkü miras onun hakkında müktesep hakktır; ölümü halinde ona intikal edecek olan pay, mirasçılarının olur.

¹ Bu, müteselsil borçluluğun neticesidir.

² Ekser müellifler ve bunlara uyan mahkeme içtihadı intifa hakkı sahibi mirasçılarını kanunda mirasçı sütununda sayılmış olmalarına rağmen, mirasçı saymayarak borçlardan mes'ul olmadıklarını savunurlar; diğerk bazı müellifler bunların daha az mes'uliyetinden bahsetmektedirler. Kanunda mes'uliyetlerinin azlığına dair zımni bir kayıt olmadığından, aynen rakabe mirasçılarını gibi mes'ul olmaları gerektiğiki fikrindeyiz. Gereke ve fazla bilgi için : Ş. Berki Miras hukuku, Ankara, 1975. 2. Tab'ı.

Madde, bu ihtimaller nazara alınarak derpiş edilmemiş yalnız anaya taksime kadar terekeden faydalanma hakkı vermiştir. Bu kanuni bir hak olduğundan ve maddede bu faydalanma tutarının hisseye mahsubundan söz edilmemiş bulunulduğundan, mahsup cihe-tine gitmemek doğru olur.

585. madde, müteveffanın yanında oturup onun tarafından iâşe edilen mirasçıların, bir ay müddetle terekeden infak ve iâşe edil-melerini kabul ediyor. Burada da mahsubun, aynı sebeple icra edil-memesi gerekir. Mirasçı olmayanlar bu maddeden faydalanamaz-lar. Bu infak ve iâşe cenin ile birlikte mirasçı olacak olanların hak-kıdır. Aksi fikirde bulunmak kanun vâzının terekeden, mirasçı ol-mayanlara teberrû yapmış olmasını kabul etmek olurdu ki, bu mümkün değildir.

IV — Taksimin Nasıl Yapılacağı (Md. 586 - 602) :

1. Katde :

Muris vasiyetname ile taksim esasları koymamış ise, mirasçı-ların hepsinin rızası ile yapılacak olan taksim mukavelesiyle miras istenildiği gibi taksim edilebilir. İsterlerse Fransız, Alman veya islâm hukukuna göre taksim yapabilirler. Fakat mahkemeden ancak Medenî Kanuna göre taksim istenebilir. Devletler hususî hukuku kaideleri mahfuzdur.

Mirasçılar vasiyetnameye göre taksim yapmaya mecburdurlar. Muris tarafından hisseler arasında müsavâtı kaldırmak kasdı ol-madıkça, vasiyete göre taksim sonunda hisselerde bozulan müsava-t, temin edilir. Vasiyetnameden veya miras mukavelesinden aksi anlaşılmadıkça, murisin bir malı bir mirasçıya tahsisi, vasiyet ad-dedilmeyip, taksim maksadiyle tahsisten ibarettir. Binnetice bu ma-lı alan mirasçı, o mal hissesinden fazla kıymette ise, hisseden fazla olan değeri terk ile mükellef olur (Md. 587/3.

2. Kazai taksim :

Vasiyetname veya taksim mukavelesi yoksa, yani mirasçılar rızai taksimde anlaşamıyorlarsa, taksim mahkemece yapılır. 588. maddeye göre, hâkim, taksimde hisseyi temellük eden veya miras-cı aleyhine borç ödemekten aciz vesikası almış olan şahısları tem-sil eder. Bu şahıslar mirasçı sıfatını hâiz olmadıklarından taksime bizzat iştirâk edemezler.

Mirasçılardan herbiri, hâkimden, taksimden evvel murisin borçlarının tesbit ve tediye edilmesini isteyebilir.

Tahsiste uyuşulamaz ise, hâkim 590. ve 591. madde hükmüne göre tahsis yapar. Mahkemenin yaptığı tahsiste uyuşulmadığı takdirde, mallar satılıp bedeli taksim olunur.

Maksat ve mahiyeti itibariyle bir bütün teşkil eden şeyler taksim edilemeyeceğinden, mahkeme bu kabil eşyayı ve mirasçılardan biri satılmasını istemediği takdirde, hatıra teşkil eden aile evrakını isteyen mirascıya tahsis eder. Kıymetleri hisseye mahsup olunur veya satış zaruri ise, satılır, bedeli taksim edilir¹.

Mirasçının murise olan borcu hissesinden düşülür (Md. 593). Hissesine rehinli mal isabet eden mirascı, rehinle temin edilen borcu ödemekle mükelleftir (Md. 594). Gayrimenkuller taksim zamanındaki kıymetlerine göre değerlendirilirler (Md. 595). Kıymette anlaşılamaz ise, resmî muhamminlerce değerlendirilir (Md. 596).

Ziraî mallardan iktisadi vahdet teşkil edenler, meselâ bir çiftlik, bu işlerden anlayan ve istek gösteren mirascıya tahsis edilir. Bu malların âlat ve edevatı ve teferruatı ve ziraatte kullanılan hayvanlar da o mirascıya tahsis olunarak, hepsinin değeri birlikte tesbit olunur (Md. 597).

Ziraî vahdet teşkil eden bu mallara bağlı sınaî mallar da, meselâ çiftlikteki değirmen, su pompaları aynı mirascıya isteği üzerine tahsis olunur ve bunların değeri ayrı olarak tesbit edilerek, mezkûr mirascının hissesine mahsup olunur (Md. 602).

Bu gibi mallara ikiden ziyade mirascı tâlip olursa, hâkim, tahsisi ziraatten en iyi tarzda anlayan ve ziraatle uğraşana yapar, yahut satış kararı alır veya taksimi emreder. Mamafih, mirascılar anlaşamaz iseler, satış ve bedelin taksimi en uygun yoldur (Md. 598, 602/3).

3. Madde : 599 (Aile şirket emvali) :

Kendisine iktisadi vahdeti olan ziraî mallar tahsis edilen mirascı, maddedeki teminatı ödemeye mecbur olursa taksimden geciktirilmesini isteyebilir. Bu halde mirascılar arasında hissei temettü şartıyla, aile şirketi emvali teşekkül eder. Kendisine ziraî işletme tahsis edilmiş olan mirascı diğer mirascılara olan hisse bedellerini

¹Lâkin bazı aile evrakının piyasada satış değeri olmaz; murisin resmi, mektupları ilh. gibi. Bunlarda uyuşulamazsa Kur'a gerektir.

ödeyecek hale gelirse, her bir mirasçı, şirketi emvalin feshini isteyebilir. Aksine mukavele yoksa, mallar kendisine tahsis edilmiş olan mirasçı, şirketi emvali her zaman feshedebilir.

Mamafih, şirketi emvale girmek diğer mirascılar için mecburi değildir. Bu halde hisseleri, tahsis olunan emvali ile kanunen teminatlı bir alacak mahiyetindedir.

Ş. 7 — MİRASDA İADE (MD. 603-610) :

Mirascılar¹, miras hisselerine mahsuben, murisden hayatta iken teberru kabul etmişlerse, bunları, miras açıldığı zaman terekeye iade ile mükelleftirler. Kanun, fûru arasında adaleti tesis için iadeye tâbi olmamak üzere, fûrua yapılmış olan her teberru ve bu arada fûru lehine bahşedilen cihaz, tesis masrafı ve borçtan ibra ve benzeri yollarla temin edilen menfaatleri de iadeye tâbi tutmuştur².

İade ile mükellef olan mirasçı³ muhtardır; aldığı malın aynı iade edebileceği gibi, dilerse bu malın, iade zamanındaki yani mirasın açıldığı günkü⁴ değerini hissesinden fazla olsa bile, hissesine mahsup ettirir (Md. 605).

İade ile mükellef mirasçı, miras açılmadan evvel ve meselâ ölüm, ıskat veya mahrumiyet ile, mirascılık sıfatını kaybederse, iade mükellefiyeti, teberru konusu mal kendisine intikal etmese ve ondan hiç faydalanmamış olsa bile, halefiyet suretiyle mirasçı olan fûruuna geçer. 604/1 aynı hükmün iade ile mükellef olan mirasçının, miras açıldıktan sonra da mirascılık sıfatını kaybetmesi, yani mirası reddetmesi halinde de tatbik edileceğine işaret ediyor. Red edenin hissesi, fûruuna değil, kendisi ile birlikte mirasçı olanlara intikal edeceğine göre, iade mükellefiyeti bunlara ait olur. Üç kar-

¹ Kanun, «kanunî mirasçı» tâbirini kullanmakta ise de, iade mansup mirascılara karşı da talep edilir. Kanunun «kanunî mirasçı» tâbirini kullanmış olması, iadeye tâbi teberruların tatbikatda onlar lehine yapılmakta olmasındadır.

² Murisin iadeye tâbi olmamak üzere yaptığı teberrular (Md. 5071, 2, 3, 4) tenkise tâbidir. Bundan başka, murisin tenfizi ölümüne bağlı teberrularında da iade değil, tenkis söz konusudur. İadeye tâbi teberrular tenkis davası konusu olamaz.

³ Kanunda muayyen ispat şeklinden bahsedilmediğine göre, şahitle ispat da caizdir. Lâkin iadeyle mükellef mirasçıya yemin verilemez.

⁴ Çünkü mirasçı için iade borcu, murisin vefatı günü olan mirasın açıldığı gün doğar.

deşten biri mirası reddetse, ve bunun iki oğlu bulunsa, red eden babalarının hissesi, bunlara değil amcalarına ait olacağından, bunlar iade borçlusu olurlar.

İadeye tâbi teberrû miktarı miras hissesinden fazla olur ve bu fazlalığın da teberru yapılan mirascıya kalması murisin arzusu olduğu ispat edilirse¹, fazla kıymet iadeye tâbi olmaz; ancak tasarruf nisabını aşmış ise, tenkise tâbi olur.

İadeye tâbi olmayan teberrular 606 ncı maddenin son bendi 608 ve 609 ncu maddelerde sayılmıştır :

1) Fûrua nişanlanma ve evlenme esnasında yapılan ve mutadı aşmayan sarfiyat ve verilen eşya; 2) Murisce açıkça iadesi istenmemiş olan ve mutadı geçmeyen tahsil ve talim masrafları. Meselâ bir baba oğullarından birini yabancı memlekette tahsilini arttırmak veya lisan öğrenmek için göndermiş ise, hal böyledir. Fakat resmî tahsil masraflarına ek olarak para da göndermiş ise, bunlar iadeye tâbidir. Tedavi hastahane ve ameliyat için gönderilen ek paralar îadeye tâbi olmaz; 3) Bayram, sünnet düğünü, yılbaşı ve yaş günü gibi günlerde verilen mutad hediyeler de iade edilmezler. Hatta bunlar, murisin iade isteği olsa bile iadeye tâbi olmazlar. Çünkü iade şartı ile hediye ve teberru söz konusu olamaz.

608/2, malûl veya henüz tahsillerini ikmal edememiş çocukların² taksim esnasında hisselerine ek olarak münasip bir tazminat alabileceklerini kaydediyor. 610 ncu madde de ana baba ile birlikte yaşayan ve mesai veya varidatını aileye tahsis etmiş bulunan reşit çocukların da tazminat talep edebileceklerine dairdir³.

İade davâsında, kanunda mürurzaman ile ilgili bir hüküm yoktur. Binnetice B.K. md. 125. delâletiyle on yıllık mürurzaman cari olur. Müddet mirasın açıldığı gün cereyana başlar. Çünkü iade borcu bu an muaccel olur.

Ş. 8 — TAKSİMİN SONU VE HÜKÜMLERİ (MD. 611 - 617) :

Hisseler teşkil edildikten ve her mirascı tarafından ferdî mülkiyete geçirildikten yahut taksim mukavelesi yapıldıktan⁴ sonra taksimden cayılamaz; kat'idir.

¹ Murisin ölümünden evvel eline teberru konusu geçen mirascı.

² Bu maddelerdeki hükümler iadede ziyade taksim hükümleri arasında yer almalı idi.

³ Bu hükmün iade bahsinde değil taksim bahsinde yer alması doğru idi. Çünkü iade ile ilgili değildir.

⁴ Mukaveleinin yazılı olarak yapılması şarttır. Md. 611.

I — Mirasa dâir mukaveleler :

Miras hisseleri hakkında yapılacak temlikî tasarruflar (Md. 612) yazılı olacaktır. Hisseyi temellük eden üçüncü şahıs, taksime bizzat iştirak edemez; zira mirascı sıfatını haiz değildir. Üçüncü şahıs ancak temlik eden mirascıya ayrılan hisseyi talep edebilir. Bu hisse nispetinde terekeden alacaktır. Bu alacak için de mirascılar müteselsilen ve şahsen mes'uldürler.

Md : 613 (Açılmamış miras hakkında mukavele) :

Murisin rızası olmaksızın henüz açılmamış bir mirasdaki hakkın gerek mirascılar, gerek bunlarla üçüncü şahıslar arasındaki mukavelelerle devri bâtıldır. Binnetice böyle mukavelelere istinaden temin edilmiş olan menfaatler, haksız iktisap kaidelerine uyularak geri istenebilir¹.

II — Md : 614 (Mirascıların yekdiğerine karşı mes'uliyeti) :

Taksimden sonra mirascılar, taksime tâbi tutulan alacakların mevcudiyetinden² ve iktisap edilen malların ayıp ve zaptından yekdiğerine karşı satım hükümlerine göre mes'uldürler.

Mes'uliyet taksimden ve zâmin olunanın muaccel hale gelmesinden itibaren bir senelik mürurzamana tâbidir.

Taksim mukavelesi de akitlerin feshi sebepleriyle fesh olunabilir (Md. 615).

III — Md. 616 (Üçüncü şahıslara karşı mes'uliyet) :

Murisin alacaklıları, alacakların muayyen mirascılara nakline veya mirascılar arasında bölünerek müşterek alacağa çevirmeye razı olmadıkça, mirascılar taksimden sonra da, fakat ancak 5 sene müddetle, müteselsilen ve şahsen mes'udürler³.

Ödenmesi kendisine ait olmayan veya ödemekle mükellef bulunduğu borçtan fazlasını ödeyen mirascı, diğer mirascılara rücu eder. Ancak bu hak evvelâ taksim esnasında borcu ödemeyi üzerine almış olan mirascıya karşı kullanılır. Aksine şart kabul edilmiş ise, her mirascı tereke borçlarını hisseleri nisbetinde ödemekle mükelleftir.

¹ Meselâ üç kardeşten biri üçüncü şahısdan aldığı 100 bin liraya mukabil muristen intikal edecek olan hissesini devretse hal böyledir.

² Borçluların aczinden dolayı da kanunen yekdiğerine karşı kefildirler.

³ 5 senelik müddet taksimden ve taksimden sonra muaccel olan alacaklarda, muacceliyet tarihinden itibaren cereyana başlar.